

La perspectiva inclusiva en el disseny dels àmbits

Mábel Villaescusa

Directora del CEFIRE específic d'educació inclusiva

El CEFIRE d'educació inclusiva considera important l'acompanyament formatiu als docents oferint formació i recursos juntament amb la resta de CEFIRES de la xarxa de formació. Esperem que siguin útils per a la tasca que tenim per davant.

<https://portal.edu.gva.es/formaciodelprofessorat/es/recursos-ambitos-1o-eso/>

La inclusió educativa té a veure amb **situacions i moments de major vulnerabilitat per al nostre alumnat**. En circumstàncies normals, la transició de primària a secundària és un moment al qual hem de prestar especial atenció i cura perquè suposa un canvi d'etapa juntament amb un canvi de centre. En circumstàncies extraordinàries com aquesta, l'alumnat en situació de vulnerabilitat és especialment fràgil.

D'alguna manera, tots ens hem sentit vulnerables aquests últims mesos, hem viscut amb angoixa la incertesa de no saber què passarà, per trobar-nos en un context desconegut per al qual no ens hem sentit preparats per a afrontar-lo i en el qual encara no ens sentim segurs. **El nostre alumnat ha estat més d'un trimestre sense el seu context escolar conegut, el que li dóna seguretat, ha estat aprenent en un entorn virtual del qual passarà directament a l'institut**, sense tornar a *tocar mare*, com diem, en el col·le de primària. Per això, és fonamental tindre preparada una bona acollida perquè se senten segurs i s'afavorisca el sentiment de pertinença. **Cal cuidar que ningú es quede arrere en aquest trànsit.**

La diversitat, aquest curs que començarem al setembre, es multiplicarà. En qualsevol altre any, en finalitzar sisè de primària, l'alumnat havia adquirit un vocabulari i uns conceptes bàsics i compartia (més o menys) uns coneixements previs amb els quals afrontar la nova etapa, probablement enguany no és així i ací **trobarem una gran font de diversitat** i una variable important que abordar.

A més, no sols ens trobarem amb **diferències quant als continguts d'aprenentatge** amb els quals arribarà el nostre alumnat a primer, sinó **també en les diferències en quant als hàbits**, en l'atenció i concentració. Han estat des de març a setembre sense compartir unes rutines i una organització estructurada, serà necessari reprogramar-nos tots i, en concret, amb el nostre alumnat plantejar activitats variades, de curta duració, amb sistemes de seguiment, guions i models, etc.

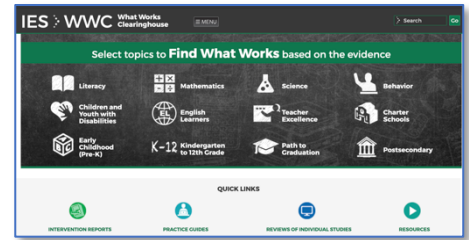
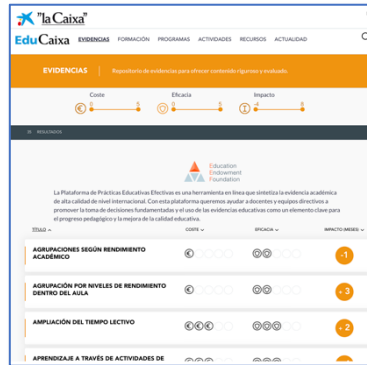
Davant aquest panorama no sols hem necessàriament de pensar en la **funció compensadora de desigualtats de l'escola**, sinó també en com enganxarem al nostre alumnat en aquest primer curs de l'etapa de secundària? **Aquest curs que podríem dir de desnivells, necessita projectes globalitzats i interdisciplinaris** perquè estan més pròxims a la manera de pensar del nostre alumnat i al món real on les disciplines de forma aïllada no tenen sentit. També és necessari crear contextos d'aprenentatge amb diferents nivells i amb disseny universal perquè l'aprenentatge siga accessible a tots i cadascun dels nostres alumnes.

La configuració de matèries en àmbits permet el desenvolupament de mesures inclusives que **garanteixen els principis de presència, participació i aprenentatge de tot el nostre alumnat** com exigeix la normativa vigent.

Es necessari **consolidar i reforçar els aprenentatges essencials** per a un adequat desenvolupament de les competències clau de l'ESO, així com **promoure la implicació de l'alumnat** cap als aprenentatges, a través del **desenvolupament de projectes de treball interdisciplinaris i de l'ús de metodologies que tinguen en la seua base l'aprenentatge cooperatiu** que facilitaran l'aprenentatge tant a l'alumnat amb majors dificultats, com a l'alumnat amb major capacitat i motivació per a aprendre. **En cap cas el treball per àmbits suposa una reducció dels continguts sinó una manera diferent d'organitzar el currículum.**

En el disseny de la programació per àmbits es poden considerar diferents estratègies i metodologies de treball, però Quines són les més indicades? Quines contribueixen a crear una aula més inclusiva?

En primer lloc, és necessari **conèixer què ens diu la investigació, quines són les evidències en les quals hem de basar les nostres pràctiques**. Per a això, podem consultar els estudis i la bibliografia sobre aquest tema, ací teniu dues de les majors bases de dades sobre l'evidència internacional en educació, la EEF i la WWC.

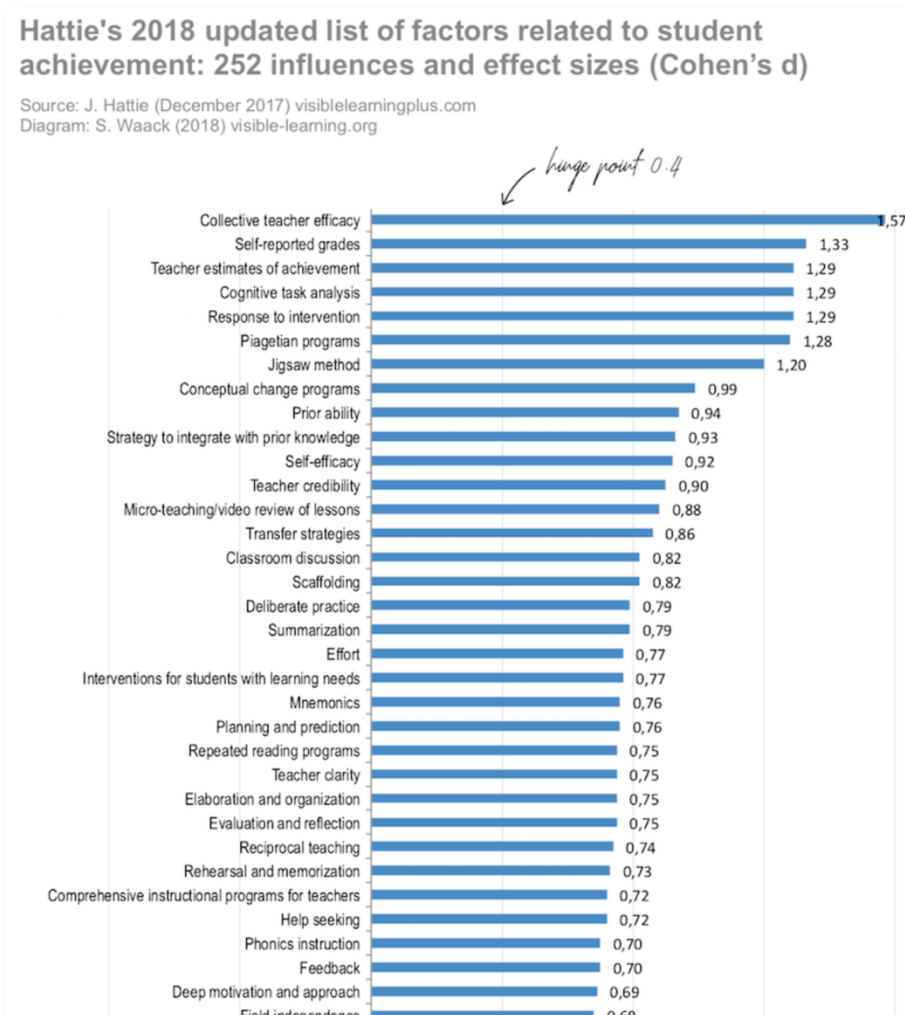

EEF :<https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/teaching-learning-toolkit/>

Traducció al català dels estudis de la EEF: <https://www.educaixa.com/ca/llicitat-evidencies>

WWC: <https://ies.ed.gov/ncee/wwc/>

Un estudi que també ens dóna moltes pistes és el de Hattie, que a partir de centenars de meta-anàlisi és un dels de major abast i nombre de resultats.

<https://visible-learning.org/wp-content/uploads/2018/03/MLPLUS-252-Influences-Hattie-ranking-DEC-2017.pdf>

També, en la pàgina de l'Oficina internacional d'educació de la UNESCO podem trobar uns quaderns de pràctiques educatives que ens sintetitzen els resultats de les investigacions recents.

Dos d'aquests quaderns són especialment interessants.

http://www.ibe.unesco.org/es/recursos?search_api_views_fulltext=&field_region=All&field_program=&field_services=&field_resource_type%5B%5D=475&op=Apply

En el primer ens presenten 12 principis per al disseny de pràctiques educatives basades en l'evidència, els tres primers principis ens descriuen com dissenyar ambients d'aprenentatge eficaços, aquests són els que animen als estudiants a aprendre activament, a col·laborar i cooperar amb els seus iguals i que utilitzen tasques significatives i materials autèntics, és a dir de la vida diària i culturalment rellevants per al nostre alumnat. D'ací la importància del treball per projectes, ja siga a través de ABP o ApS, per exemple, que contribueixen a crear aquests ambients d'aprenentatge eficaços. Per cert, a tindre en compte que la investigació apunta al fet que els projectes que obtenen millors resultats són aquells que tenen una duració de sis a huit setmanes.

Cómo aprenden los niños

Stella Vosniadou

SERIE PRÁCTICAS EDUCATIVAS - 7

12 principios para el diseño de prácticas educativas basados en la evidencia

1. Participación activa
2. Participación social
3. Actividades significativas
4. Relacionando información nueva con conocimiento previo
5. Siendo estratégico
6. Compromiso con la autorregulación y la reflexión
7. Reestructuración del conocimiento previo
8. Enfocarse en la comprensión más que a la memorización
9. Ayudar a los estudiantes a aprender a transferir
10. Dar tiempo para la práctica
11. Diferencias del desarrollo e individuales
12. Alumnado motivado

<http://www.ibe.unesco.org/es/document/how-children-learn-educational-practices-7>

El segon document, del qual us compartisc la traducció que he fet de les idees fonamentals, ens ofereix els principis orientadors per a l'aprenentatge del segle XXI.

EDUCATIONAL PRACTICES SERIES-28

10 Principis orientadors per a l'aprenentatge del s. XXI

1. **Honestedat acadèmica:** Entendre i promoure els valors de l'honestedat acadèmica permet als estudiants dur a terme investigacions independents amb confiança i integritat.
2. **Alfabetització informacional:** Un aprenentatge eficaç basat en la investigació requereix que els estudiants puguin utilitzar el flux constant d'informació de hui dia, tant amb fiabilitat com amb fluïdesa.
3. **Pensament crític:** El pensament crític és essencial perquè els estudiants es convertisquen en individus autònoms, independents i de ment oberta.
4. **Creativitat:** Els estudiants usen la creativitat per a repensar situacions des de noves perspectives, per a veure enfocaments que no són aparents al principi, i per a respondre a situacions amb estil, utilitat i originalitat.
5. **Aprenentatge STEM:** L'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències, la tecnologia, l'enginyeria i les matemàtiques es beneficien d'un enfocament integrat.
6. **Aprenentatge centrat en el concepte:** L'organització de la informació en estructures conceptuals és fonamental per a l'aprenentatge.
7. **Salut i atenció plena:** Animar als estudiants a estar alerta física, mental i socialment els permet estar preparats per a adoptar noves solucions per a noves experiències.
8. **Aprenentatge servei:** La participació en l'aprenentatge servei permet el creixement personal dels estudiants i contribuir a la societat.
9. **Suport a l'aprenentatge:** És fonamental per al progrés dels estudiants: Respectar els estils d'aprenentatge i les capacitats de tots els estudiants, proporcionar estratègies per a fomentar la confiança, recompensar els avanços i proporcionar feedback, així com la col·laboració amb els pares, estudiants i col·legues.
10. **Avaluació:** L'avaluació, a través d'una sèrie de tècniques, és important per a avaluar el progrés i seguir als estudiants en el progrés del seu aprenentatge.

<http://www.ibe.unesco.org/es/news/guiding-principles-learning-twenty-first-century>

Una altra qüestió a tindre en compte són les **línies generals d'actuació que es descriuen en el decret 104/2018 d'equitat i inclusió en el sistema educatiu valencià**, la quarta línia fa referència a la gestió curricular des de la perspectiva inclusiva. Al·ludeix a l'ús de metodologies actives que promoguen la interacció, col·laboració i cooperació entre l'alumnat. La incorporació de processos i instruments participatius d'avaluació. Respecte als materials, és necessari garantir que complisquen amb els criteris d'igualtat, no discriminació i sostenibilitat i que tinguen en compte la perspectiva de gènere i, a més, que siguen accessibles.

DECRET 104/2018

Article 4. Línies generals d'actuació

El quart element fa referència al desenvolupament d'un currículum per a la inclusió. L'estructura i el contingut del currículum han de respondre als principis de rellevància, de pertinència i de sostenibilitat. Per tant, la gestió del currículum, tant en els processos de planificació com en el seu desenvolupament, ha de tindre present la diversitat de tot l'alumnat i complir, almenys, els següents requisits:

- Estimular la **motivació i la implicació** de l'alumnat
- Aplicar **mitjans de representació i d'expressió múltiples i diversos**
- Utilitzar **metodologies actives** i promoure la **interacció, la col·laboració i la cooperació**.
- Aplicar **processos i instruments participatius d'avaluació**.
- Seleccionar i elaborar **materials curriculars i didàctics** sense biaix de gènere i amb diversos nivells de participació i aprenentatge, múltiples opcions de motivació, representació de la informació i expressió i respecten els criteris d'accessibilitat, igualtat, no discriminació i sostenibilitat.
- Realitzar les **adaptacions necessàries** prenent com a referència les programacions didàctiques del nivell.

La perspectiva inclusiva en el disseny dels àmbits

5

També descriu els fonaments del disseny universal i accessibilitat. Referent a això, en el CEFIRE específic d'educació inclusiva hem recopilat les estratègies i elements que compten amb major evidència i us oferim una eina que pretén servir d'**orientació per a incloure l'accessibilitat i el disseny universal en les programacions o en les activitats d'aula.**

Diseño Universal y Aprendizaje Accesible [DUA-A]

DISEÑO DE ACTIVIDADES

ACCESIBILIDAD

ACCESIBILIDAD FÍSICA física	ACCESIBILIDAD SENSORIAL sensorial	ACCESIBILIDAD COGNITIVA cognitiva	ACCESIBILIDAD EMOCIONAL emocional
--	--	--	--

MOTIVACIÓN, IMPLICACIÓN, COMPROMISO Y PARTICIPACIÓN

ACCESO a la INFORMACIÓN 	PROCESAMIENTO 	EXPRESIÓN del CONOCIMIENTO 	EVALUACIÓN SUMATIVA
---	---	--	---

FEEDBACK en la TAREA, en el PROCESO y para la AUTORREGULACIÓN

Condiciones previas

Una proposta de APRENDIZAJE ACCESIBLE
Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

<https://portal.edu.gva.es/cefireinclusiva/va/materiales-ambitos-1o-eso/>

Aquestes eines, en forma de qüestionaris i decàlegs, així com altres recursos i formació per a aprofundir les trobareu en la nostra pàgina web, en l'apartat de recursos.

<p>ACCESIBILITAT FÍSICA</p> <p>Tot el teu alumne pot desplaçar-se, arribar, entrar i romandre en els diferents espais de manera còmoda?</p> <p>Tot el teu alumne pot participar en qualsevol activitat sense trobar dificultats físiques?</p> <p>Tot el teu alumne pot agafar i manipular objectes còmodament (això de material escolar, informàtic, etc.)?</p> <p>S'observa un entorn en el qual l'alumne amb alguna discapacitat pugui tindre la màxima autonomia?</p> <p>Es tenen en compte les qüestions d'ergonomia perquè siguin...</p>	<p>ACCESIBILITAT SENSORIAL</p> <p>Tot l'alumne pot accedir sense dificultats, a través dels sentits, a la informació necessària per a realitzar activitats, manipular objectes i desplaçar-se pels entorns?</p> <p>En el cas que tingues en la teua classe algun alumne o alguna alumna amb problemes d'audició (sordesa o hiposidiosa), tens en compte les seues necessitats en el disseny d'activitats?</p> <p>En el cas que tingues en la teua classe algun alumne o alguna alumna amb problemes de visió (ceguesa, baixa visió, daltonisme, etc.), tens en compte les seues necessitats en el disseny d'activitats?</p> <p>En el cas que tingues en la teua classe algun alumne o alguna alumna...</p>
<p>ACCESIBILITAT COGNITIVA</p> <p>El teu alumne entén les activitats, comprén el que passa o fau i sap utilitzar els materials necessaris per a realitzar activitats?</p> <p>Les activitats són predictibles? Sap el teu alumne el que ha de fer i el que se li demana?</p> <p>El teu alumne entén el que passarà al llarg de la setmana i cada dia? La planificació del temps/horari i activitats estan visibles?</p> <p>Està previst un sistema, conegut pel teu alumne, per a decidir en el cas que hi haja canvis en les classes (comis de floc, professorat, etc.) o si hi ha activitats extraordinàries?</p>	<p>ACCESIBILITAT EMOCIONAL</p> <p>El teu alumne se sent capaç de realitzar les activitats que es proposen en classe?</p> <p>Dissenyes la tasca i els requisits de la matèria perquè tot l'alumne se senti segur en el seu acompanyament?</p> <p>El teu alumne es manté amb soltesa en els diferents entorns d'aprenentatge?</p>

GENERALITAT VALENCIANA | TOTS A UNA VEU
Conselleria d'Educació, Cultura i Esport

cefire Educació Inclusiva

ORIENTACIONES PARA PROGRAMAR CON DISEÑO UNIVERSAL Y ACCESIBILIDAD (DUA-A)

ORIENTACIONES PER A PROGRAMAR AMB DISSENY UNIVERSAL I ACCESSIBILITAT (DUA-A)

El disseny universal i l'accessibilitat ens permetran dissenyar des del principi per a la diversitat de l'alumnat evitant o minimitzant adaptacions posteriors. Partim d'un **coneixement de les barreres que el nostre alumnat pot trobar a l'aula**. Aquests seran aspectes a tindre en compte sempre i per tot l'equip docent, de manera que garantim **l'accessibilitat física, sensorial, cognitiva i emocional**. Per a això, aquest qüestionari pot guiar-nos. És important que en aquesta anàlisi participe el tutor o tutora i que es compte amb l'assessorament del departament d'orientació per a proposar millores en l'accessibilitat.

En els contextos d'aprenentatge poden existir barreres que limiten l'accés a la informació i bloquegen l'aprenentatge i la participació.

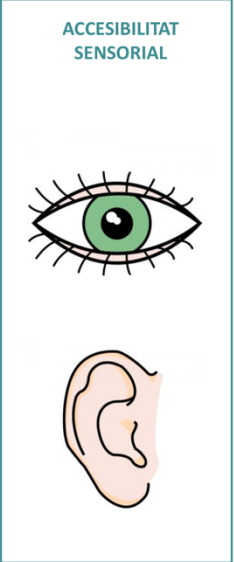
S'aconsegueix l'**ACCESSIBILITAT** utilitzant estratègies de **DISSENY UNIVERSAL** (dissenyar pensant en la diversitat)

ACCESIBILITAT FÍSICA

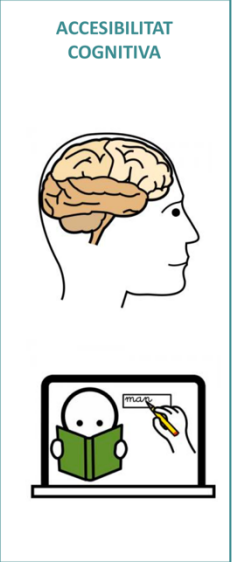
Desplaçar-se, arribar, entrar, participar en les activitats i romandre en els diferents llocs de manera còmoda.
Agafar i manipular objectes còmodament.

ACCESIBILITAT SENSORIAL

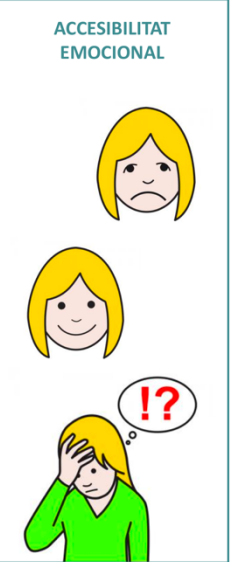
Accedir, a través dels sentits, a la informació necessària per a realitzar activitats, manipular objectes i desplaçar-se pels entorns.

ACCESIBILITAT COGNITIVA

Entendre les activitats, comprendre els entorns i l'ús dels objectes. Adaptat al nivell de comprensió.

ACCESIBILITAT EMOCIONAL

Sentir-se competent, segur i acollit realitzant les activitats, en els entorns i amb els objectes.

Pictos de Sergio Palao

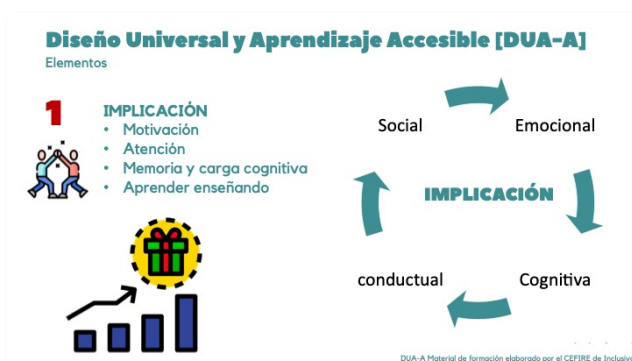

Mábel Villaescusa

En els processos d'ensenyament i aprenentatge entren en joc aspectes cognitius i emocionals, tant els uns com els altres han de tindre's en compte.

En el disseny de la programació, és important **planificar maneres d'implicar el nostre alumnat**, aquest aspecte té a veure amb la motivació, l'atenció, la memòria i la sobrecàrrega cognitiva i, sobretot, afavorir la seua participació i l'aprenentatge entre iguals, o el que anomenem aprendre ensenyant, que és de les estratègies que més promouen la implicació de l'alumnat en el seu propi aprenentatge.

Un segon element a considerar quan implementem el disseny universal és **fer un bon seguiment de l'aprenentatge i oferir feedback** a l'alumnat des del més senzill centrar en la tasca, al del procés d'ensenyament, fins a l'autoregulació del seu aprenentatge.

ELEMENTOS DEL APRENDIZAJE ACCESIBLE [DUA-A]

2
FEEDBACK

- En la tarea
- En el proceso
- Para la autorregulación

DUA-A Material de formación elaborado por el CEFIRE de Inclusive

El tercer element és **facilitar l'accés a la informació** presentant la informació en diversos formats i també representant-la amb diferents graus de complexitat. En aquest document hem recopilat recursos per a l'accés i l'accessibilitat en general.

Diseño Universal y Aprendizaje Accesible [DUA-A]
Elementos

3
ACCESO A LA INFORMACIÓN

Presentar la información utilizando diversos formatos

- Utilizar distintas vías de acceso a la información.
- Presentar materiales o recursos a través de distintos medios.

Representar la información con distintos niveles de complejidad

- Utilizar distintos tipos de lenguaje para representar la información.
- Utilizar diferentes grados de complejidad conceptual en el material o recursos planteados.

DUA-A Material de formación elaborado por el CEFIRE de Inclusive

El quart element que hem considerat és el **processament**, en aquest apartat treballarem els diferents nivells de complexitat cognitiva, les estratègies del pensament eficaç o les metodologies que permeten l'aprenentatge entre iguals, entre altres.

Diseño Universal y Aprendizaje Accesible [DUA-A]
Elementos

4
PROCESAMIENTO

- Seleccionar
- Organizar y elaborar
- Procesar y expresar

DUA-A Material de formación elaborado por el CEFIRE de Inclusive

Una programació que atén la diversitat ha de ser flexible, la qual cosa implica que es dissenyen activitats i materials amb **diferents nivells de complexitat cognitiva** i que, a més, permeten **diferents nivells d'avaluació**. El document pont ens pot guiar per a fer una **programació multinivell**. Per al disseny d'activitats i tasques d'avaluació de diferents nivells també podem utilitzar alguna taxonomia, com la de Bloom, Marzano, Biggs, etc. Per exemple, la que veiem a continuació, en aquest cas la de Marzano, ens ajuda a dissenyar activitats multinivelades per a un mateix objectiu educatiu, inclourem les més senzilles com les de recuperació de la informació, juntament amb unes altres que requerisquen comprendre o comparar que és un nivell de major complexitat, unes altres d'anàlisi i classificació i seguirem al llarg dels nivells fins a arribar al de major complexitat, **de manera que donem opcions a tot el nostre alumnat**.

TAXONOMÍA DE ROBERT MARZANO¹
VERBOS RECOMENDADOS PARA INDICADORES Y NIVELES COGNITIVOS

1 NIVEL COGNOSCITIVO		2		3		4		5		6	
RECUPERACIÓN Dimensión 1 Actitudes y percepciones positivas acerca del aprendizaje.		COMPRESIÓN Dimensión 2 Adquisición e integración del conocimiento.		ANÁLISIS Dimensión 3 Extender y refinar el conocimiento.		APLICACIÓN Dimensión 4 Usar el conocimiento significativamente.		METACOGNICIÓN Dimensión 5 Hábitos mentales productivos.		Dimensión 6 SELF-SYSTEM- Sistema de uno mismo -AUTORREGULACIÓN	
Se refiere al hecho de que sin actitudes y percepciones positivas, los estudiantes difícilmente podrán aprender adecuadamente.		Se refiere a ayudar a los estudiantes a integrar el conocimiento nuevo con el conocimiento que ya se tiene, de ahí que las estrategias instruccionales para esta dimensión están orientadas a ayudar a los estudiantes a relacionar el conocimiento nuevo con el previo, organizar el conocimiento nuevo de manera significativa, y hacerlo parte de su memoria de largo plazo.		Se refiere a que el educando afine nuevas distinciones y hace nuevas conexiones; analiza lo que ha aprendido con mayor profundidad y mayor rigor. Las actividades que comúnmente se relacionan con esta dimensión son, entre otras, comparar, clasificar y hacer inducciones y deducciones.		Se relaciona, según los psicólogos cognoscitivistas, con el aprendizaje más efectivo, el cual ocurre cuando el educando es capaz de utilizar el conocimiento para realizar tareas significativas. En este modelo instruccional cinco tipos de tareas promueven el uso significativo del conocimiento; entre otros, la toma de decisiones, la investigación, y la solución de problemas.		Sin lugar a dudas, una de las metas más importantes de la educación se refiere a los hábitos que usan los pensadores críticos, creativos y con autocontrol, que son los hábitos que permitirán el autoaprendizaje en el individuo en cualquier momento de su vida que lo requiera. Algunos de estos hábitos mentales son: ser claros y buscar claridad, ser de mente abierta, controlar la impulsividad y ser consciente de su propio pensamiento.		Está compuesta de actitudes, creencias y sentimientos que determina la motivación individual para completar determinada tarea. Los factores que contribuyen a la motivación son: la importancia, la eficacia y las emociones. Evaluación de importancia: determinar que tan importante es el conocimiento y la razón de su percepción. Evaluación de eficacia: identifica sus creencias sobre habilidades que mejoran su desempeño o comprensión de determinado conocimiento. Evaluación de emociones: identificar emociones ante determinado conocimiento y la razón por la que surge determinada emoción. Evaluación de la motivación: identificar su nivel de motivación para mejorar su desempeño o la comprensión del conocimiento y la razón de su nivel (BLOOM NIVEL 6 = EVALUACIÓN)	
(BLOOM NIVEL 1 = CONOCIMIENTO) Observación y recordación de información; conocimiento de fechas, eventos, lugares; conocimiento de las ideas principales; dominio de la materia.		(BLOOM NIVEL 2 = COMPRENSIÓN) Entender la información; captar el significado; trasladar el conocimiento a nuevos contextos; interpretar hechos; comparar, contrastar; ordenar, agrupar; inferir las causas predecir las consecuencias.		(BLOOM NIVEL 4 = ANÁLISIS) Encontrar patrones; organizar las partes; reconocer significados ocultos; identificar componentes.		(BLOOM NIVEL 3 = APLICACIÓN) Hacer uso del conocimiento o de la información; utilizar métodos, conceptos, teorías, en situaciones nuevas; solucionar problemas usando habilidades o conocimientos.		(BLOOM NIVEL = SÍNTESIS) Utilizar ideas viejas para crear otras nuevas; generalizar a partir de datos suministrados; relacionar conocimiento de áreas pens; predecir conclusiones derivadas.		Evaluación de importancia: determinar que tan importante es el conocimiento y la razón de su percepción. Evaluación de eficacia: identifica sus creencias sobre habilidades que mejoran su desempeño o comprensión de determinado conocimiento. Evaluación de emociones: identificar emociones ante determinado conocimiento y la razón por la que surge determinada emoción. Evaluación de la motivación: identificar su nivel de motivación para mejorar su desempeño o la comprensión del conocimiento y la razón de su nivel (BLOOM NIVEL 6 = EVALUACIÓN)	
El estudiante recuerda y reconoce información e ideas además de principios aproximadamente en la misma forma en que los aprendió.		El estudiante esclarece, comprende, o interpreta información en base a conocimiento previo		El estudiante diferencia, clasifica, y relaciona las conjeturas, hipótesis, evidencias, o estructuras de una pregunta o aseveración.		El estudiante selecciona, transfiere, y utiliza datos y principios para completar una tarea o solucionar un problema.		El estudiante genera, integra y combina ideas en un producto, plan o propuesta nuevos para él o ella.		El estudiante valora, evalúa o critica en base a estándares y criterios específicos.	
repetir	definir	interpretar	predecir	distinguir	examinar	aplicar	producir	planear	definir	juzar	detectar
registrar	listar	traducir	asociar	analizar	catalogar	emplear	resolver	proponer	combinar	evaluar	debatir
memorizar	rotular	reafirmar	estimar	diferenciar	inducir	utilizar	diseñar	diseñar	reacomodar	clasificar	argumentar
nombrar	identificar	describir	diferenciar	destacar	inferir	demostrar	comprobar	formular	compilar	estimar	cuestionar
relatar	recoger	reconocer	extender	experimentar	discriminar	practicar	calcular	reunir	componer	valorar	decidir
subrayar	examinar	expresar	resumir	probar	subdividir	ilustrar	manipular	construir	relacionar	calificar	establecer gradación
enumerar	tabular	informar	discutir	comparar	desmenuzar	operar	completar	crear	elaborar	seleccionar	probar
enunciar	citar	revisar	contrastar	contrastar	separar	programar	mostrar	establecer	explicar	medir	medir
recordar		identificar	distinguir	criticar	ordenar	dibujar	examinar	organizar	concluir	descubrir	recomendar
describir		ordenar	explicar	discutir	explicar	esbozar	modificar	reconstruir	dirigir	justificar	explicar
reproducir		senar	ilustrar	diagrarar	conectar	convertir	relatar	preparar	idear	estructurar	sumar
		exponer	inspeccionar	inspeccionar	seleccionar	transformar	clasificar	deducir	reorganizar	pronosticar	valorar
		parafrasear	pedir	pedir	arreglar	cambiar	descubrir	resumir	reordenar	predecir	criticar
		comparar	clasificar	clasificar	categorizar	experimentar	computar	generalizar	desarrollar	apoyar	discriminar
			separar	separar	usar	usar	construir	integrar	reescribir	predecir	convencer
								substituir	generalizar	concluir	establecer rangos
								crear	modificar		
								inventar	plantear		
								plantear hipótesis			

¹Marzano, R. J. (2001). *Designing a new taxonomy of educational objectives*. Experts in Assessment Series, Guskey, T. R., & Marzano, R. J. (Eds.). Thousand Oaks, CA: Corwin

Finalment, el cinqué element té a veure amb **l'expressió del coneixement**, per a afavorir l'aprenentatge de tot el nostre alumnat, hem de facilitar diferents maneres per expressar i comunicar el que han après, considerar l'avaluació individual com la grupal, l'autoavaluació i la coavaluació i altres estratègies que milloraran els **processos d'avaluació formativa i sumativa**. Un dossier d'eines d'avaluació també està disponible en la web.

Diseño Universal y Aprendizaje Accesible [DUA-A]

Elementos

5

EXPRESIÓN DEL CONOCIMIENTO

- Emplear diversos modos de expresarse y comunicar
- Emplear diversos modos de evaluación sumativa

Portafolios

Diarios de aprendizaje

Rúbricas

Dianas de evaluación

DUA-A-Material de formación elaborado por el CEFIRE de Inclusive

No hem de perdre de vista que **els àmbits no són la suma de matèries, sinó que implica el tractament integrat del currículum**. I que requereix la coordinació dels departaments didàctics per a trobar punts en comú o complementaris en el currículum, el disseny dels objectius de l'àmbit amb el focus posat en el desenvolupament competencial i, finalment, la integració dels continguts en àmbits o si anem una mica més enllà, en projectes. Aquest és un procés que no pot concebre's sense un treball coordinat i col·laboratiu de tot el professorat.

Tant per al disseny dels àmbits, com per al seu desenvolupament és imprescindible promoure **estratègies que faciliten la coordinació i el treball conjunt dels equips docents**

que imparteixen classe a un mateix grup d'alumnes i alumnes. Per a això és fonamental utilitzar les estructures de coordinació partint de les que ja existeixen per a flexibilitzar-les en la coordinació d'àmbits al llarg de tot el curs. **És fonamental el paper del tutor o tutora** en aquesta coordinació juntament **amb l'assessorament del departament d'orientació**.

Tenint en compte el moment actual, seria molt convenient per a reforçar la tutoria comptar amb més d'un tutor o tutora per a un mateix grup. La **cotutoria** permetrà fer un seguiment més intensiu i millorar l'acompanyament a l'alumnat i les seues famílies.

Quan s'integren més de dues matèries es pot utilitzar el **model de codocència o docència compartida**, en el qual dos docents, o més, imparteixen la classe conjuntament. Segons la finalitat i modalitats, els docents poden tindre rols diferents, iguals o complementaris. **Quan un dels docents que fa codocència és un especialista de suport**, com, per exemple, un mestre o mestra de pedagogia terapèutica o d'audició i llenguatge, **es parla de suport dins de l'aula**.

ORGANITZACIÓ PER ÀMBITS I CODOCÈNCIA

Noves oportunitats. - exemples -

Amb el model de suport dins de l'aula **podem optimitzar recursos i organitzar les mesures de resposta** de nivell III, les que requereix el suport amb els mitjans comuns, així com les de nivell IV que es refereix al suport amb mitjans específics, és a dir, amb el professorat especialitzat de suport educatiu. D'aquesta manera, **tot l'alumnat rep el suport que necessita dins de l'aula i el professorat de suport és un recurs més** que col·labora amb els docents de les matèries aportant estratègies i la perspectiva inclusiva per a enriquir la interacció entre els docents i entre els docents i l'alumnat del grup.

Encara que és possible el treball en codocència amb diferents nivells d'implicació, pot ser únicament un repartiment de tasques, amb la qual cosa no canvia molt que hi haja un o dos docents, excepte la descàrrega de treball, al model de codocència que major impacte té en el rendiment del grup que és el que permet l'intercanvi de rols i treball conjunt entre el professorat, de manera que tots els docents donen suport a tot el grup. Per a això és necessari

la planificació conjunta, la coordinació periòdica i la corresponsabilitat. S'obri, d'aquesta manera, l'aula i **s'entén el treball en equip des de la igualtat, promovent l'aprenentatge entre els docents i la reflexió conjunta sobre la pràctica.**

Al llarg d'aquestes jornades es presentaran bones pràctiques que mostraran diferents possibilitats d'organització per àmbits, metodologies i codocència, entre altres qüestions, que esperem que siguen del vostre interès.

Més informació i recursos:

<https://portal.edu.gva.es/cefireinclusiva/va/materials-ambits-1r-eso/>

<https://portal.edu.gva.es/formaciodelprofessorat/va/recursos-ambits-1r-eso/>

Mábel Villaescusa
CEFIRE Inclusiva
Juny 2020

